

Ressenya de la Recerca

La Millora de la Convivència a Secundària.

Identificació de dificultats, recull de bones pràctiques i anàlisi dels processos de millora als Instituts d'Educació Secundària de Catalunya

0.- PRESENTACIÓ

La realitat convivencial a Secundària és complexa. Ho és ara i ho ha estat sempre. En els darrers temps s'han realitzat múltiples estudis quantitius amb resultats dispersos. Tanmateix, la dificultat no rau a obtenir dades que il·lustrin l'estat de la situació sinó a comprendre en profunditat el que succeeix en els centres, a interpretar les raons que hi concorren i, sobretot, a plantejar què es pot fer per millorar-ho.

Hi ha unanimitat entorn de la necessitat d'intervenir d'una manera diferencial, tenint en compte les singularitats, les dificultats i les possibilitats de cada context. Per avançar en aquesta fita cal acoblar el treball d'un conjunt divers de persones (directius, professors, pares, alumnes, agents socials...) a l'entorn d'un projecte integral i col·laboratiu

Aquest foren els postulats bàsics que portaren el Departament d'Educació a plantejar una acció de formació dirigida a equips directius de secundària que respon a la denominació "Millora de la convivència i organització del centre". El disseny i el desplegament de la formació arreu de Catalunya va possibilitar l'obtenció de dades qualitatives que reflecteixen la realitat convivencial des de la perspectiva dels equips directius.

1.- OBJECTIUS

- a.- Identificar les necessitats que experimenten els centres de secundària públics relacionades amb la millora de la convivència.
- b.- Conèixer les iniciatives de millora de la convivència dutes a terme als instituts de Catalunya.
- c.- Analitzar les principals dificultats percebudes pels centres en la posada en marxa i el desenvolupament de plans de millora
- d.- Establir els elements clau a considerar en les diverses fases del procés de millora.
- e.- Analitzar els reptes que han d'afrontar els directius en el lideratge de projectes de millora de la convivència

2.- METODOLOGIA

Apropament naturalista basat en la realització de relats que reflecteixen la situació i les iniciatives de millora endegades de Catalunya. Proporcionen informacions contextualitzades que, alhora, permeten establir relacions intersubjectives entre les diverses aportacions. També possibiliten efectuar un recull de dificultats i, allò més important, d'iniciatives de millora o "bones pràctiques".

Un cop recollida la informació se'n feu una edició única, estandarditzada, amb fulls numerats, que ha estat la que s'ha utilitzat en l'anàlisi. Es compilà en dos volums. El primer (558 pàgines) recull les 88 aportacions originals dels participants; el segon, els resums realitzats pels col·laboradors (50 pàgines) i els documents de síntesis (DdS) de les aportacions dels assistents a les sessions de formació (25 pàgines).

Els investigadors realitzen la segona lectura (la primera completa de tot el material) amb una intenció exploratòria. Es prenen anotacions de les principals idees i s'elabora una primera proposta de categorització que és debatuda a les sessions de treball grupal, que tingueren lloc els dies 13 i 14 de juliol de 2009. Durant els mesos de juliol i agost de 2009 es procedeix a una tercera anàlisi en profunditat dels relats, en la qual es parteix de les categories inicialment establertes, s'establiren subcategories i se seleccionaren fragments il·lustratius.

3.- EQUIP DE RECERCA

L'equip de recerca el componen docents i directius de secundària en exercici, d'arreu de Catalunya, sota la direcció del professor Joan Teixidó

Els membres de l'equip de recerca són Sílvia Aznar, Mª Montserrat Esporrín, Rosa Mª Sol, Mª Rosa Solé Francesc Viñas i Sònia Vila

Joan Teixidó és professor del Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona. Ha estat mestre de primària y de secundària i director de centre. En l'actualitat dirigeix GROC (Grup de Recerca en Organització de Centres). Col·labora habitualment en activitats de formació permanent de docents i directius escolars.

Més informació a <http://www.joanteixido.org/cat/CV.php>

Miquel Castillo és professor de l'Institut Narcís Xifra i professor associat de la Universitat de Girona

4.- CARACTERITZACIÓ DELS INFORMANTS

Es recolliren aportacions a 88 **centres**. El 92 % són Instituts d'Educació de Secundària, el 7'9 % SES, i 1'1 % és una EOI. Si tenim en compte el nombre d'habitants de la població, el 24 % (21 centres) pertanyen a poblacions de més de cent mil habitants, el 10'2 % (9 centres) a poblacions de 50 mil a 99.999 h., el 22'7 % (20 centres) a poblacions de 10.000 h a 49.999 h. i, finalment el 43'1 % (38 centres) a poblacions menors de deu mil.

Hi ha representació de 32 comarques (78 % del total). Quatre comarques, Baix Llobregat, el Vallès Occidental, el Barcelonès, el Segrià,

concentren el 30 % dels centres que configuren la mostra. Cinc comarques, Alt Empordà, Baix Empordà, Baix Ebre, Baix Camp i Tarragonès aglutinen l'altre 24 %. Per la resta el percentatge queda molt repartit, 10 comarques concentren el 31 % de la mostra; a 13 comarques (el 15 % del total) hi ha un únic centre.

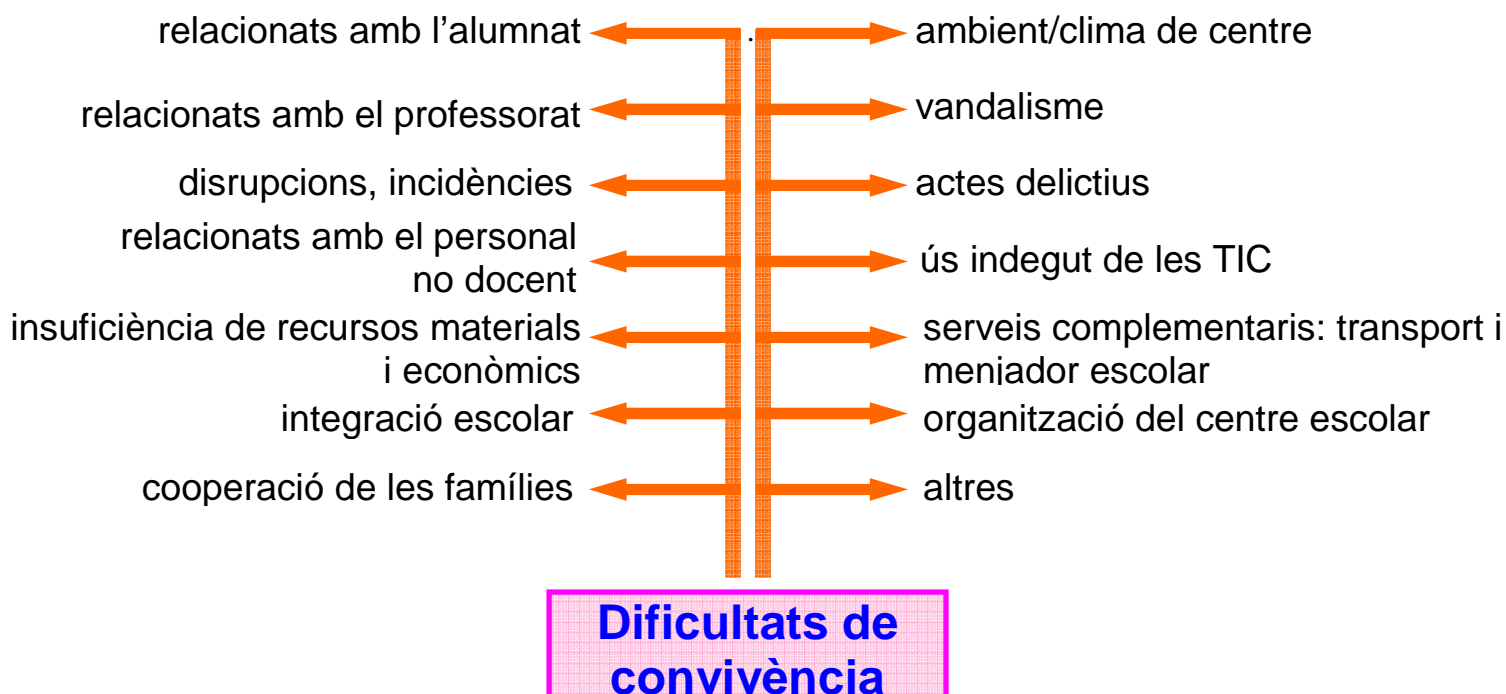
La majoria dels **informants**, la majoria són dones (56%). Si tenim en compte la franja d'edats, la majoria se situen entre els 35 i els 54 anys. Es tracta de professionals amb una notable experiència, tant en l'exercici docent (el 70% té més de 16 anys d'experiència) com en l'exercici de càrrecs directius (el 42% fa més de 7 anys que són a l'equip directiu).

5. RESULTATS

Els resultats es presenten en tres apartats. Al primer, s'hi descriuen els principals dèficits i problemes de convivència; al segon, es recullen i sistematitzen les propostes i iniciatives dirigides a la superació d'aquests problemes i, finalment, al tercer, es tenen en compte diversos aspectes inherents a la posada en marxa d'accions de millora.

5.1. Caracterització de la problemàtica convivencial

S'estableixen 15 categories principals que reflecteixen la major part de les dificultats de convivència experimentades pels centres. Apareixen a l'esquema següent

Les categories principals fan referència a l'alumnat, al professorat i als comportaments disruptius

Pel que fa a les **dificultats derivades de l'alumnat** es posa de manifest l'existència d'un grup reduït però molt actiu d'alumnes que són font de conductes inadequades, els quals es caracteritzen per una baixa o nul·la motivació per l'estudi, la pertinença a entorns familiars desestructurats, el rebuig del sistema educatiu, la predelinquència, etc.

Indisciplina sistemàtica d'un reduït nombre d'alumnes (al voltant del 5%). Desafien contínuament el sistema, no accepten cap norma ni límit i arriben a les agressions físiques i verbals contra els companys i verbals contra el professorat. Aquest col·lectiu acumula la majoria d'expulsions, expedients disciplinaris i sancions

Pel que fa a les **dificultats derivades del professorat** es posa de manifest la baixa implicació, el desencís i el cansament d'una part del professorat

A vegades es concreta en una postura escèptica per part del professorat, que sovint espera receptes "miraculoses" que els resolguin els problemes sense haver-hi de posar res de la seva part. D'altra banda, quan se'ls recorden les pràctiques bàsiques per al bon funcionament de l'institut, ho interpreten com si la direcció els donés la culpa a ells o els estigués dient que no compleixen. Alguns se senten ofesos.

així com a les dificultats per resoldre problemes de disciplina a l'aula

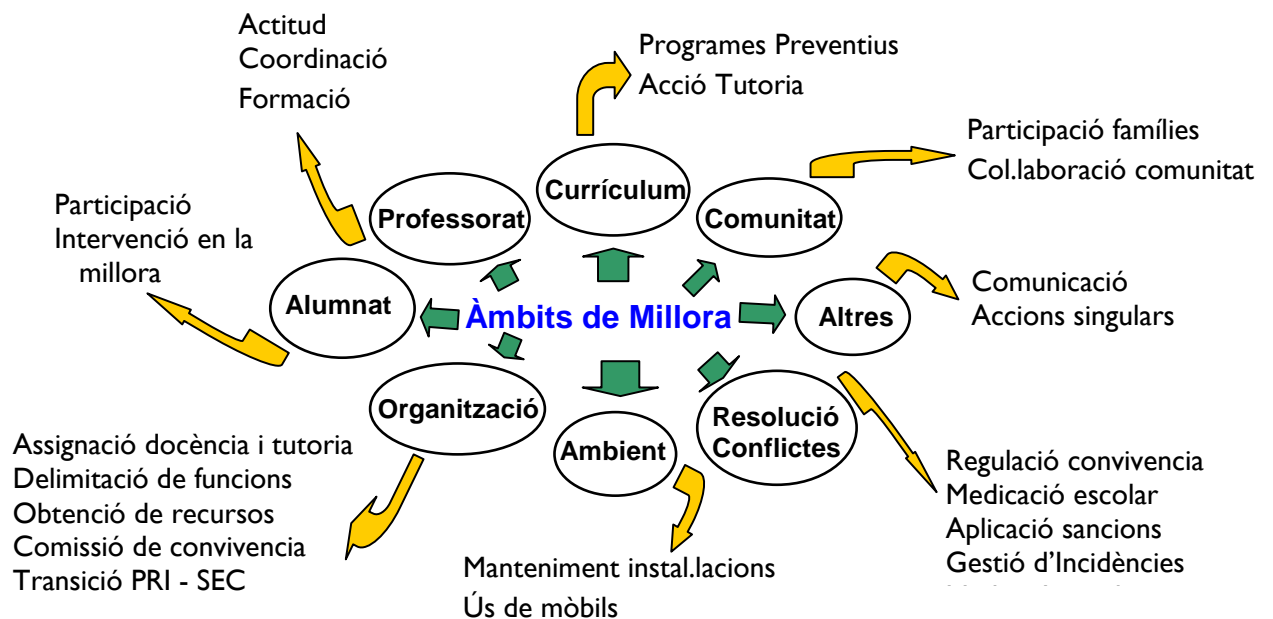
En tercer lloc es fa referència a les **disrupcions en l'activitat quotidiana** que dificulten la creació d'un clima de treball a l'aula. Es tracta d'un conjunt divers de conductes i situacions, que poden anar des de petites interrupcions (la xerrameca, els moviments incontrolats, els comentaris fora de to...), fins enfrontaments verbals (entre alumnes o entre alumnes i professors), agressions, etc. Alguns autors hi fan referència amb el terme "violència de baixa intensitat" per posar de manifest que no es tracta de comportaments espectaculars sinó de petits incidents que han esdevingut habituals.

Durant aquest període (67 dies lectius) hi ha hagut un total de 1155 incidències, la qual cosa dona una mitjana de 17,2 incidències/dia. Hi ha hagut un increment del nombre d'incidències respecte al curs anterior (851)

Altres categories rellevants exposen les dificultats que es deriven del model d'escola inclusiva, de la manca de cooperació de les famílies, de la insuficiència de recursos i materials, de l'ús indegut de les TAC, etc.

5.2.- Recull d'iniciatives de millora

A la segona part de l'informe s'efectua una selecció i una sistematització de les iniciatives de millora que estan duent a terme en l'actualitat. S'estableixen les 8 categories que apareixen al quadre següent. Dins de cadascuna s'estableixen subcategories o àmbits de millora que apareixen al diagrama

5.3. Posada en marxa d'accions de millora

La tercera part de l'informe de resultats es destina a considerar els principals aspectes a tenir en compte en la planificació i el desplegament d'accions de millora de la convivència. En primer lloc, s'analitzen els reptes que implica el pas a l'acció en una qüestió fortament ideologitzada; a continuació, s'efectua una breu anàlisi d'alguns aspectes a tenir en compte en el procés de millora; també es preveuen les dificultats amb la corresponent anticipació d'actuacions que en possibilitin la superació o, si més no, l'assuaujament.

Finalment, els darrers epígrafs es destinen a considerar els diversos aspectes que intervenen en el lideratge dels processos de millora

6. CONCLUSIONS

La recerca es clou amb 47 conclusions o declaracions breus que fan referència al marc teòric, al disseny i desenvolupament de la recerca, a la problemàtica convivencial, a les iniciatives de millora i al procés i al lideratge del canvi.

L'informe final i les conclusions es troben a <http://www.joanteixido.org>

Mont-ras/Girona, abril de 2010